

LAKIALOITE

laiksi yhdistyslain 1 §:n ja 3 §:n muuttamisesta ja laiksi rikoslain 17 luvun muuttamisesta

Eduskunnalle

ALOITTEEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Lakialoitteessa esitetään yhdistyslailla kiellettäväksi järjestöt sekä muu organisoitu toiminta tai propagandatoiminta, jotka edistävät rotusyrjintää tai yllyttävät siihen. Lisäksi esitetään rikoslailla rangaistavaksi tällaisiin järjestöihin tai tällaiseen toimintaan osallistumista.

Yhdistyslakiin esitetty muutos koskee ensimmäistä pykälää soveltamisalasta ja kolmatta pykälää kielletyistä yhdistyksistä. Lakialoitteessa esitetään lisättäväksi ensimmäiseen pykälään, ettei yhdistyksen tarkoitus saa loukata ihmisarvoa taikka edistää etniseen tai kansalliseen alkuperään, ihonväriin, syntyperään, sukupuoleen, ikään, uskontoon, kansalaisuuteen, kieleen, terveydentilaan, vammaisuuteen, seksuaaliseen suuntautumiseen tai muuhun henkilöön liittyvään seikkaan perustuvaa syrjintää tai kiihottaa siihen. Kolmanteen pykälään esitetään lisättäväksi, että yhdistys tai muu järjestäytynyt ryhmä tai yhteisö, joka edistää rotusyrjintää tai yllyttää siihen, on kielletty.

Lakialoitteessa esitetään myös rikoslakiin lisättäväksi uutta pykälää rotusyrjinnän edistämisestä. Sen mukaan se, joka osallistuu rotusyrjintää edistävän tai siihen yllyttävän yhteenliittymän toimintaan tietoisena yhteenliittymän tarkoituksena

- 1) perustamalla tai organisoimalla yhteenliittymän taikka värväämällä tai yrittämällä värvätä henkilöitä sitä varten,
- 2) toimimalla sellaisessa yhteenliittymässä johtavassa asemassa,
- 3) varustamalla tai yrittämällä varustaa yhteenliittymää räjähteillä, aseilla, ampumatarvikkeilla tai niiden valmistamiseen tarkoitetuilla aineilla tai tarvikkeilla taikka muilla vaarallisilla esineillä tai aineilla,
- 4) hankkimalla tai yrittämällä hankkia taikka luovuttaa yhteenliittymälle toimitiloja tai muita sen tarvitsemia tiloja taikka kulkuvälineitä tai muita yhteenliittymän toiminnan kannalta erittäin tärkeitä välineitä,

- 5) suoraan tai välillisesti antamalla tai keräämällä varoja yhteenliittymän toiminnan rahoittamiseksi,
6) hoitamalla yhteenliittymän tärkeitä taloudellisia asioita tai antamalla yhteenliittymän toiminnan kannalta erittäin tärkeitä taloudellisia neuvoja tai
7) muulla vakavuudeltaan näihin verrattavalla olennaisella tavalla aktiivisesti rotusyrjintää edistämällä
- on tuomittava rotusyrjinnän edistämisestä sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.

Rotusyrjinnällä tarkoitetaan näissä lakiehdotuksissa etniseen tai kansalliseen alkuperään, ihonväriin, syntyperään, uskontoon tai vakaumukseen perustuvaa syrjintää tai siihen kiihottamista, jonka tarkoituksena tai seurauksena on ihmisoikeuksien ja perusvapauksien tasapuolisen tunnustamisen, nauttimisen tai harjoittamisen mitätöiminen tai rajoittaminen poliittisella, taloudellisella, sosiaalisella, sivistyksellisellä tai jollakin muulla julkisen elämän alalla. Yhteenliittymällä tarkoitetaan vähintään kolmen henkilön muodostamaa tietyn ajan koossa pysyvää rakenteeltaan jäsentynyttä järjestöä tai muuta järjestäytynyttä toimintaa tai organisaatiota, joka toimii yhteistuumin edistääkseen rotusyrjintää tai yllyttääkseen siihen taikka tehdäkseen 11 luvun 10 §:ssä tarkoitetun rikoksen.

PERUSTELUT

Yleisperustelut

Lakialoitteella pyritään saattamaan Suomen lainsäädäntö paremmin vastaamaan kansainvälisiä velvoitteita. Vaikka Suomen rasistisia ryhmiä koskeva voimassa oleva lainsäädäntö teoriassa mahdollistaa useaan järjestäytyneen rasismiin tapaukseen puuttumisen, on lainsäädännön tila epäselvä ja moniselitteinen. Monitulkintainen laki ei anna viranomaisille kaikissa tapauksissa tarpeeksi vahvaa selkänöjää ja velvoitetta puuttua järjestäytyneeseen rasismiin. Nykyinen lainsäädäntö ei tosiasiassa ja käytännön tasolla kata kaikkia niitä järjestäytyneen rasismiin tapauksia, joita sen kansainvälisten velvoitteiden mukaan pitäisi. Julkisella vallalla on velvollisuus toimia kv-sopimusten voimaansaattamiseksi. Esiitetty lainsäädännön muutos selkeyttää ja parantaa mahdollisuuksia puuttua toimintaan ja on siksi tarpeellinen. Se on myös selkeä yhteiskunnallinen viesti.

Keskeinen rasististen järjestöjen kieltämiseen liittyvä kansainvälinen velvoite on YK:n kaikkinaisen rotusyrjinnän poistamista koskeva kansainvälinen yleissopimus (SopS 37/1970, <http://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1970/19700037>, ns. rotusyrjintäsopimus). Suomella on sopimuksen johdosta velvollisuus “selittää laittomiksi ja kieltää järjestöt samoin kuin organisoitu ja muu propagandatoiminta, joka edistää rotusyrjintää ja siihen yllyttää, sekä pitää tällaisiin järjestöihin tai tällaiseen toimintaan osallistumista lain mukaan rangaistavana tekona” (4 artikla, kohta b). Sopimuksen sisältämä velvoite on yksiselitteisen selvä. Rasistiset järjestöt tulee kieltää ja osallistuminen niihin tulee säätää rangaistavaksi.

Pelkkä näennäisesti velvoitteet täyttävä laki ei riitä, vaan sitä pitää myös soveltaa – ja ylipäänsä voida soveltaa. Esimerkiksi Euroopan neuvoston alainen Euroopan rasismien ja suvaitsemattomuuden vastainen komissio (ECRI) on kritisoinut Suomea siitä, että rasismi- ja rotusyrjintäsyitteistä annettujen langettavien tuomioiden määrä on pieni ja tapauksia viedään oikeuteen harvoin, vaikka ilmiö on olemassa Suomessa. ECRI on kehottanut Suomen viranomaisia ryhtymään toimiin rasismien ja rotusyrjintään liittyvien tapausten liian vähäisen ilmoittamisen korjaamiseksi. Komitea on viimeksi vuonna 2013 katsonut, että Suomen viranomaisten tulee varmistaa rasismien ja rotusyrjinnän vastaisten säännösten soveltaminen (ks. Euroopan rasismien ja suvaitsemattomuuden vastainen komissio, Suomea koskeva raportti 9.7.2013, <https://www.coe.int/t/dghl/monitoring/ecri/Country-by-country/Finland/FIN-CbC-IV-2013-019-FIN.pdf>, s. 15 ja 9–13 kohta). Myöskään nykyisen yhdistyslain avulla ei ole pystytty tai haluttu riittävästi puuttua järjestäytyneeseen rasistiseen toimintaan.

Euroopan ihmisoikeussopimuksen 17 artiklassa sekä EU:n perusoikeuskirjan 54 artiklassa perus- ja ihmisoikeuksien väärinkäyttö on kielletty. Euroopan ihmisoikeussopimuksen 17 artiklan mukaan yleissopimuksen ei ”saa tulkita suovan millekään valtiolle, ryhmälle tai henkilölle oikeutta ryhtyä sellaiseen toimintaan tai tehdä sellaista tekoa, jonka tarkoituksena on tehdä tyhjäksi jokin tässä yleissopimuksessa tunnustettu oikeus tai vapaus tai rajoittaa niitä enemmän kuin tässä yleissopimuksessa on sallittu.”

Myöskään Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen linjausten mukaan kokoontumisvapaus ei ulotu rasistiseen liikehdintään. Lisäksi yhdistymisvapaus ei suojaa syrjiviä yhdistyksiä, vaan tällaiseen toimintaan saa ja pitääkin lailla puuttua. Rasististen yhdistysten toiminnassa on kysymys joko yhdistymisvapauden väärinkäytöstä tai vähintään toiminnasta, jota saadaan lailla rajoittaa. Samoin sananvapautta ei voi käyttää toisten ihmisten perus- ja ihmisoikeuksien rajoittamiseen.

Yhdistyslaki

Yhdistyslain 1 §:ssä on nykyään säädetty, että yhdistyksen tarkoitus ei saa olla hyvien tapojen vastainen. On sanottu, että tämä jo karsisi pois rasistiset järjestäytyneet tahot. ”Hyvä tapa” on kuitenkin tulkinnanvarainen ja epämääräinen, eikä pykälä ole estänyt rasististen järjestöjen tai muiden organisaatioiden toimintaa tai rekisteröitymistä yhdistyksiksi. Yhdistyslakia ehdotetaan täsmennettäväksi myös, jotta rekisteriviranomaisella olisi nykyistä selkeämmin toimivalta tällaisten yhdistysten rekisteröimisestä kieltäytymiseen.

Yhdistyslaki soveltuu muihinkin kuin rekisteröityihin yhdistyksiin, sillä lain 2 §:n soveltamisalasäännös osoittaa, että erityisillä säännöksillä voidaan laajentaa soveltamisalaa myös muihin yhteisöihin.

Rikoslaki

Rikoslaisissa rasistisia ryhmiä koskeva sääntely sisältyy tällä hetkellä rikoslain 17 luvun 1 a §:ssä tarkoitettuun järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan osallistumista koskevaan sääntelyyn. Sääntelyn ennustettavuuden näkökulmasta ja YK:n rotusyrjintäsopimusten asettaman selkeän veloitteen kannalta tämä ei ole perusteltua, koska rasistisia ryhmiä koskeva sääntely ei luontevasti kuulu järjestäytyntä rikollisuutta koskevaan sääntelyyn vaan vaatii erityissääntelyä. Lainsäädännössä on kansainvälisten velvoitteidenkin johdosta tarve nimenomaiselle järjestäytyneen rasismien edistämistä koskevalle sääntelylle. Aloitteessa esitettävä muutos aiheuttaa tarpeen tarkastella olemassaolevaa rikoslainsäädäntöä, erityisesti rikoslain 17 luvun 1 a §:ä, ja sen mahdollisia muutostarpeita aloitteessa esitettävän lakimuutoksen johdosta. On myös syytä tutkia muiden henkilöön liittyviin seikkoihin, kuten ikään, sukupuoleen, seksuaaliseen suuntautumiseen, vammaisuuteen, kieleen tai terveydentilaan perustuvan syrjimyksen kriminalisointi.

Vaikka nykyinenkin lainsäädäntö antaisi viranomaisille työkaluja puuttua järjestäytyneeseen rasistiseen toimintaan, kasvavat rikosoikeudellisen sääntelyn ennakoitavuus ja preventiivinen teho, jos sääntely on rikosnimikkeistä alkaen mahdollisimman selkeää. Lainsäätäjän pitää välittää kansalaisille selkeä viesti toiminnan moitittavuudesta ja siitä, että yhteiskunta suhtautuu torjuvasti mainittuihin tekoihin. Rasististen järjestöjen ja muiden organisaatioiden toimintaan aidosti

puuttumiseksi ja moitittavuuden ilmaisemiseksi on rikoslakia muutettava ja selkeytettävä uudella pykälällä.

Eduskunnan perustuslakivaliokunta on jo vuonna 2000 järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan osallistumista koskevaa ehdotusta käsitellessään todennut, että rasismien torjuminen on sellainen yhteiskunnallisesti painava peruste, joka voi toimia rikosoikeudellisen sääntelyn perusteena (PeVL 10/2000 vp, s. 3). Rasismien torjuminen on näin ollen hyväksyttävä peruste rikosoikeudelliselle lainsäädännölle.

Voimassa oleva rikosoikeudellinen sääntely sisältää paljon sääntelyä, jossa sääntelyn taustalla oleva peruste on huomattavasti vähäisempi kuin rasismien torjuminen. Rasismien torjuminen on yhteiskunnallisesti huomattavasti painavampi tavoite kuin usean voimassa olevaan rikoslakiin sisältyvän kriminalisoinnin taustalla oleva tavoite. Rikosoikeuden käyttäminen rasismien torjumiseksi on näin ollen myös oikeasuhtaista rasismien torjumista koskevan tavoitteen painavuuteen nähden.

Edellä olevan perusteella ehdotamme,
että eduskunta hyväksyy seuraavat lakiehdotukset:

1.

Laki yhdistyslain 1 §:n sekä 3 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

Muutetaan yhdistyslain (26.5.1989/503) 1 § kuulumaan seuraavasti ja *lisätään* 3 §:än uusi 2 momentti:

1 § Soveltamisala

Yhdistyksen saa perustaa aatteellisen tarkoituksen yhteistä toteuttamista varten. Tarkoitus ei saa olla lain tai hyvien tapojen vastainen.

Tarkoitus ei saa loukata ihmisarvoa taikka edistää etniseen tai kansalliseen alkuperään, ihonväriin, syntyperään, sukupuoleen, ikään, uskuntoon, kansalaisuuteen, kieleen, terveydentilaan,

vammaisuuteen, seksuaaliseen suuntautumiseen tai muuhun henkilöön liittyvään seikkaan perustuvaa syrjintää tai kiihottaa siihen.

Yhdistykseen sovelletaan tätä lakia.

3 § Kielletyt yhdistykset

(Uusi 2 mom.)

Yhdistys tai muu järjestäytynyt ryhmä tai yhteisö, joka edistää rotusyrjintää tai yllyttää siihen, on kielletty.

Tämä laki tulee voimaan * päivänä *kuuta 20**.

2.

Laki

rikoslain 17 luvun muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

Lisätään rikoslain (19.12.1889/39) 17 lukuun seuraava uusi 1b §:

1 b § Rotusyrjinnän edistäminen

Se, joka osallistuu 2 momentissa tarkoitetun rotusyrjintää edistävän tai siihen yllyttävän yhteenliittymän toimintaan tietoisena yhteenliittymän tarkoitusperistä

1) perustamalla tai organisoimalla yhteenliittymän taikka värväämällä tai yrittämällä värvätä henkilöitä sitä varten,

2) toimimalla sellaisessa yhteenliittymässä johtavassa asemassa,

3) varustamalla tai yrittämällä varustaa yhteenliittymää räjähteillä, aseilla,

ampumatarvikkeilla tai niiden valmistamiseen tarkoitetuilla aineilla tai tarvikkeilla taikka muilla vaarallisilla esineillä tai aineilla,

4) hankkimalla tai yrittämällä hankkia taikka luovuttaa yhteenliittymälle toimitiloja tai muita sen tarvitsemia tiloja taikka kulkuvälineitä tai muita yhteenliittymän toiminnan kannalta erittäin tärkeitä välineitä,

5) suoraan tai välillisesti antamalla tai keräämällä varoja yhteenliittymän toiminnan rahoittamiseksi,

6) hoitamalla yhteenliittymän tärkeitä taloudellisia asioita tai antamalla yhteenliittymän toiminnan kannalta erittäin tärkeitä taloudellisia neuvoja tai

7) muulla vakavuudeltaan näihin verrattavalla olennaisella tavalla aktiivisesti rotusyrjintää edistämällä

on tuomittava rotusyrjinnän edistämisestä sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.

Rotusyrjinnällä tarkoitetaan etniseen tai kansalliseen alkuperään, ihonväriin, syntyperään, uskontoon tai vakaumukseen perustuvaa syrjintää tai siihen kiihottamista, jonka tarkoituksena tai seurauksena on ihmisoikeuksien ja perusvapauksien tasapuolisen tunnustamisen, nauttimisen tai harjoittamisen mitätöiminen tai rajoittaminen poliittisella, taloudellisella, sosiaalisella, sivistyksellisellä tai jollakin muulla julkisen elämän alalla. Yhteenliittymällä tarkoitetaan vähintään kolmen henkilön muodostamaa tietyn ajan koossa pysyvää rakenteeltaan jäsentynyttä järjestöä tai muuta järjestäytynyttä toimintaa tai organisaatiota, joka toimii yhteistuumin edistääkseen rotusyrjintää tai yllyttääkseen siihen taikka tehdäkseen 11 luvun 10 §:ssä tarkoitetun rikoksen.

Tämä laki tulee voimaan * päivänä *kuuta 20**.

Helsingissä 22.9.2016

Ozan Yanar /vihr

Annika Saarikko / kesk

Tiina Elovaara / ps

Saara-Sofia Siren / kok

Nasima Razmyar / sd

Outi Alanko-Kahiluoto / vihr

Hanna Sarkkinen / vas

Eva Biaudet / r

Sari Essayah / kd
